

Rafał Chybiński

Uniwersytet Opolski

ORCID: 0000-0002-0243-8722

rafalchybinski@gmail.com

Bank niewypłacalny a zagrożony upadłością – porównanie pojęć

Wstęp

Na początku niniejszych rozważań warto podkreślić, że aktualnie obowiązujące regulacje nałożone na podmioty funkcjonujące w sektorze bankowym mają – wedle założenia – działać w sposób harmonijny i wzajemnie się uzupełniać. Jednak z uwagi na coraz bardziej techniczny charakter kolejnych rozwiązań legislacyjnych, w tym przede wszystkim dostrzegalnej kolonizacji pojęć prawnych przez nauki ekonomiczne, założenia te stają się niemalże kontrfaktyczne. Choć oczywistym jest, że zdecydowana ich większość stanowi bezpośrednią bądź pośrednią reakcję na ostatnie kryzysy, w tym głównie kryzys finansowy z roku 2008, to nieodparte wydaje się wrażenie, iż krajowy ustawodawca zaczyna powoli gubić się w gąszczu kolejnych zmian prawnych. Dotyczy to również, o ile nie przede wszystkim, tych przepisów, które stanowią efekt wdrażania unijnych dyrektyw.

Analizowane tu rozwiązania normatywne, kreujące względem banków określone normy ostrożnościowe, to nie tylko wymogi służące ich wzmocnieniu kapitałowemu pod względem ilościowym, lecz również te wymuszające ich poprawę w sensie jakościowym. Jedną z ostatnich istotnych zmian była ta wprowadzona w październiku 2023 r. na mocy ustawy z dnia 14 kwietnia 2023 r. o zmianie ustawy o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi, ustawy o obligacjach, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji oraz niektórych innych ustaw¹. Wprowadzono wówczas do polskiego porządku prawnego szereg kluczowych zmian. Przede wszystkim zwiększono skuteczność środków przymusowej restrukturyzacji,

¹ Dz.U. poz. 825 z późn. zm.

w tym zwłaszcza instrumentu umorzenia lub konwersji instrumentów kapitałowych lub zobowiązań kwalifikowalnych. To swoiste usprawnienie wynika z przyznania bankom, domom maklerskim, krajowym zakładom ubezpieczeń oraz krajowym zakładom reasekuracji² uprawnienia do emitowania obligacji o hybrydowym charakterze (ang. *contingent convertible bond*), określanych na gruncie polskiego prawa obligacjami kapitałowymi. Ich obecność w strukturze funduszy własnych banków stworzy swoisty pomost między kapitałem składającym się przede wszystkim z akcji zwykłych³ a pożyczkami oraz obligacjami podporządkowanymi kwalifikowanymi jako kapitały Tier II⁴. Jest to szczególnie widoczne w kontekście kolejności zaspokajania wierzytelności i należności upadłego banku oraz hierarchii w zakresie umarzania lub konwersji instrumentów kapitałowych lub zobowiązań kwalifikowalnych⁵.

O ile tak opisane zmiany oraz ich kierunek można ocenić pozytywnie, o tyle problematyczny wydaje się coraz większy chaos interpretacyjny, w tym również dotyczący kluczowych pojęć wykorzystywanych na potrzeby kreowania przesłanek związanych z restrukturyzacją oraz upadłością banku. Truizmem jest, że ich precyzyjnie ustalenie stanowi przecież niezbędny element z punktu widzenia bezpieczeństwa funkcjonowania całego sektora finansowego poprzez potencjalne wczesne eliminowanie „zarażonych” podmiotów. Tym samym cel niniejszego artykułu to próba ustalenia znaczenia pojęć wykorzystywanych w stosunku do banków w ramach postępowania upadłościowego oraz przymusowej restrukturyzacji.

Fundusze własne banku

Jak wynika z treści art. 126 PrBank⁶, banki są obowiązane posiadać⁷ fundusze własne, rozumiane jako suma kapitału Tier I oraz kapitału Tier II, dostosowane do rozmiaru prowadzonej działalności. Mimo powyższego stwierdzenia

² Zob. art. 27b ustawy z dnia 15 stycznia 2015 r. o obligacjach (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 708).

³ Kapitał podstawowy Tier I, o którym mowa w art. 26 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz. Urz. UE L z 2013 r., Nr 176, s. 1 z późn. zm.), dalej jako rozporządzenie CRR.

⁴ Zob. art. 62 rozporządzenia CRR

⁵ Zob. art. 72 ust. 2 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 487), dalej jako ustawa o BFG, oraz art. 440 ust. 2 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 794 z późn. zm.), dalej jako PrUp.

⁶ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1646), dalej jako PrBank.

⁷ O problemie z użyciem pojęcia posiadania w kontekście funduszy własnych zob. A. Stopyra, [w:] J. Dybiński (red.), *Prawo rynku finansowego. Prawo bankowe. Komentarz*, seria: Komentarze Prawa Prywatnego, t. 10A, Warszawa 2023, komentarz do art. 126.

fundusze własne banku składają się tak naprawdę z trzech klas kapitałów, tj. z kapitału podstawowego Tier I (dalej jako kapitał CET1) oraz kapitału dodatkowego Tier I (dalej jako kapitał AT1), których suma składa się na kapitał Tier I⁸. Trzecią klasą jest natomiast kapitał Tier II (dalej jako kapitał T2). W Polsce do października 2023 r. kapitał Tier I stanowił tak naprawdę kapitał CET1, do którego utrzymywania za pośrednictwem instrumentów finansowych przyczynia się właściwie wyłącznie akcja zwykła.

Należy podkreślić, że na skutek badań prowadzonych nad przyczynami wybuchu ostatniego kryzysu finansowego z 2008 r. zapanowała niemalże powszechna zgoda co do tego, iż jedną z głównych przyczyn wybuchu tego kryzysu było nadmierne poleganie na długu jako źródle finansowania działalności bankowej. Za doskonały przykład może tutaj posłużyć amerykański bank inwestycyjny Lehman Brothers, w którego bilansie z 2007 r. kapitały własne stanowiły wartość niewiele ponad 3%, natomiast w pozostałym zakresie bank ten bazował na kapitale obcym⁹. W związku z tym ustalono, że banki muszą utrzymywać wyższy stosunek kapitału własnego do zaciągniętego długu. Celem umożliwienia wywiązania się przez banki z tego obowiązku postanowiono wyodrębnić w ramach kategorii kapitałów nową ich klasę, która charakteryzować będzie się innym stopniem uprzywilejowania względem pozostałych kategorii oraz odmienną specyfiką działania. Pozytywnym aspektem wyodrębnienia nowej klasy kapitału była możliwość pokrycia za jego pomocą wymogu kapitałowego banku na poziomie 1,5% względem aktywów ważonych określonym poziomem ryzyka (dalej jako RWA¹⁰) zgodnie z rozporządzeniem CRR.

Ustawodawca unijny w art. 92 rozporządzenia CRR przewidział ogólne wymogi kapitałowe, które każdy bank jest obowiązany w sposób permanentny utrzymywać. Współczynnik kapitału CET1, zgodnie z wymogiem regulacyjnym, ma stanowić 4,5% RWA. W związku z tym, że współczynnik kapitału Tier I powinien być utrzymywany na poziomie 6% RWA, zatem 1,5% RWA może być pokryte kapitałem AT1. Z kolei łączny współczynnik kapitałowy musi zostać utrzymywany na poziomie 8% RWA. Oczywiście, co należy podkreślić, w praktyce wypełnienie wymogów regulacyjnych przez bank będzie wiązało się z koniecznością utrzymywania dużo wyższych progów opiewających na wartość przekraczającą 8% RWA. Poziom ten stanowi bowiem wyłącznie minimalny pułap, który zostały ustanowiony na mocy rozporządzenia CRR i jest wiążący dla wszystkich banków państw podlegających regulacjom rozporządzenia CRR.

Ponad wspomniany minimalny pułap wymogów kapitałowych ustawodawca przewidział również możliwość zobowiązania banków do utrzymywania

⁸ Zob. art. 25 rozporządzenia CRR.

⁹ Zob. N. Roubini, S. Mihm, *Ekonomia kryzysu*, Warszawa 2011, s. 83.

¹⁰ Ang. *risk-weighted assets*.

dodatkowego kapitału. Jak wynika z art. 138 ust. 2 pkt 2 PrBank, Komisja Nadzoru Finansowego może nakazać bankowi przestrzeganie dodatkowego wymogu w zakresie funduszy własnych ponad wartość wynikającą z wymogów obliczonych zgodnie ze szczegółowymi zasadami określonymi w przepisach rozporządzenia CRR. Dotyczy to potrzeb pokrycia ewentualnych strat bądź ryzyka związanego z nieprawidłowościami wynikającymi z wewnętrznego zarządzania. W Polsce wyznaczanie dodatkowego wymogu kapitałowego jest najczęściej związane z posiadaniem przez bank portfela walutowych kredytów hipotecznych¹¹. Warto zauważyć, że proporcje wypełniania tego wymogu kapitałowego są identyczne do tych, które obowiązują w zakresie wypełniania minimalnego poziomu z rozporządzenia CRR, tj. 75% wymogu powinno zostać zaspokojone poprzez emitowanie kapitału Tier 1, z czego 75% kapitału Tier I musi stanowić kapitał CET1¹².

Banki – ponad wszystkie tu opisane wymogi względem kapitałów – muszą utrzymywać także tzw. narzut kapitałowy. Wymóg ten ma charakter zaleceń w zakresie zwiększenia kapitału. Został on przewidziany w treści art. 142 ust. 4 PrBank i jest uzależniony od wyników oceny sytuacji finansowej banku dokonywanej przez Komisję Nadzoru Finansowego. Organ nadzoru ma możliwość nałożenia obowiązku zwiększenia kapitałów o 1,5 punktu procentowego względem już dotychczas utrzymywanych przez bank funduszy własnych, które zostały opisane powyżej, tj. łącznego współczynnika wypłacalności na poziomie 8% RWA oraz dodatkowego wymogu z art. 138 ust. 2 pkt 2 PrBank. Jak wynika z art. 138 ust. 2c PrBank, dodatkowy wymóg w zakresie funduszy własnych musi zostać wypełniony wyłącznie kapitałem CET1.

Analizując tematykę wymogów kapitałowych, nie można pominąć wymogu połączanego bufora. Jednak z uwagi na istotne ograniczenia treściowe niniejszego opracowania zagadnienie to zostanie ograniczone do niezbędnego minimum, które pozwoli zrozumieć przeprowadzaną parametryzację w zakresie poszczególnych zdarzeń prawno-ekonomicznych w banku. Bufory kapitałowe zostały wprowadzone do polskiego porządku prawnego jako efekt wdrożenia dyrektywy CRD IV¹³ oraz usprawnienia lub możliwości stosowania rozporządzenia CRR. Ich użyteczność jako instrumentów o charakterze

¹¹ Komisja Nadzoru Finansowego, *Instrukcja wyznaczania dodatkowego wymogu kapitałowego na walutowe kredyty hipoteczne dla gospodarstw domowych (P2R)*, https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Instrukcja_wyznaczania_P2R_z_tytulu_portfela_RRE_FX_89931.pdf (data dostępu: 20.01.2025).

¹² Zob. art. 138 ust. 2a PrBank.

¹³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/36/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi, zmieniająca dyrektywę 2002/87/WE i uchylająca dyrektywy 2006/48/WE oraz 2006/49/WE (Dz. Urz. UE L z 2013 r., Nr 176, s. 338 z późn. zm.), dalej jako dyrektywa CRD IV.

makroostrożnościowym¹⁴ sprowadza się do zwiększania stabilności całego sektora bankowego, a nie pojedynczego podmiotu. Poszczególne wymogi buforowe muszą zostać pokryte w całości kapitałem podstawowym¹⁵. Istnieje także ważne zastrzeżenie, że kapitał przeznaczony na spełnienie wymogów buforowych nie może być wykorzystywany na potrzeby innych wymogów, co wynika wprost z treści art. 128 dyrektywy CRD IV oraz poszczególnych przepisów ustawy o nadzorze makroostrożnościowym. Jak stanowi art. 55 ust. 4 NadzorMakroU, wymóg połączonego bufora oznacza łączny kapitał podstawowy Tier I, który jest wymagany do pokrycia bufora zabezpieczającego, powiększonego o bufor antycykliczny specyficzny dla instytucji, bufor globalnych instytucji o znaczeniu systemowym, bufor innych instytucji o znaczeniu systemowym lub bufor ryzyka systemowego.

Dokonując w tym miejscu pewnego podsumowania, należy zauważyć, że banki co do zasady są obowiązane utrzymywać sumę funduszy własnych na poziomie 8% RWA, spełniając tym samym wymóg filara I¹⁶. Wartość tę powiększa się o dodatkowy wymóg kapitałowy filara II (P2R), o którym mowa w art. 138 ust. 2 pkt 2 PrBank. Suma tych wymogów jest określana jako całkowity wymogów kapitałowy SREP (dalej jako TSCR¹⁷). Wymogi te mogą zostać pokryte wszystkimi klasami kapitałów Tier I oraz Tier II. Dodatkowo poprzez emisję kapitału podstawowego spełnia się wymóg połączonego bufora, który wraz z TSCR stanowi całkowity wymóg kapitałowy (dalej jako OCR¹⁸). Inną, nie mniej ważną kwestią, jest wspominany już wcześniej tzw. bufor nadzorczy, o którym mowa w art. 142 ust. 4 PrBank. Przykładowo dla PKO Banku Polskiego S.A. łączny minimalny poziom współczynnika wypłacalności wraz z wymogiem połączonego bufora na koniec 2023 r. wynosił 12,54 % RWA, podczas gdy na koniec roku 2022 wynosił on 12,52% RWA¹⁹.

Wystąpienie w banku stanu zagrożenia upadłością

W kontekście analizowanego tu problemu należy wyróżnić tak naprawdę dwa kluczowe pojęcia, które wykorzystywane są na potrzeby konstruowania

¹⁴ Zob. E. Komierzyńska-Orlińska, *Regulacyjna funkcja Narodowego Banku Polskiego. Zagadnienia podstawowe*, „Studia Prawnoustrojowe” 2024, nr 63, passim.

¹⁵ Zob. art. 19 ust. 1, art. 21 ust. 1, art. 34 ust. 1, art. 38 ust. 1, art. 47 ust. 1 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 559), dalej jako NadzorMakroU.

¹⁶ Zob. art. 92 ust. 1 rozporządzenia CRR.

¹⁷ Ang. *total SREP capital requirement*.

¹⁸ Ang. *overall capital requirement*.

¹⁹ Zob. PKO Bank Polski, *Jednostkowe sprawozdanie finansowe PKO Banku Polskiego S.A. za rok zakończony 31 grudnia 2023 roku*, https://www.pkobp.pl/media_files/ac3e240d-6102-48b1-819c-ea091bf5b1fc.pdf (data dostępu: 20.01.2025).

określonych przesłanek. Chodzi, po pierwsze, o przesłankę inicjującą wszczęcie przymusowej restrukturyzacji; po drugie, o tę obligującą właściwy organ²⁰ do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości banku. Pierwszym ze wspomnianych pojęć będzie znajdowanie się banku na progu upadłości oraz zagrożenie banku upadłością, z czego tylko tym drugim ustawodawca posługuje się, m.in. w ustawie o BFG oraz w przepisach PrBank. Jak wskazują Jakub Kerlin i Mateusz Krauze, decyzja polskiego ustawodawcy o rezygnacji ze stanu „bycia na progu upadłości” nie ogranicza pola działania Bankowemu Funduszowi Gwarancyjnemu z uwagi na pochłonięcie zakresowe, tj. każde znajdowanie się podmiotu na progu upadłości jest na gruncie ustawy o BFG uznane za spełnienie przesłanki zagrożenia upadłością²¹. Z takim argumentem trudno się nie zgodzić. Wydaje się jednak, że zastosowanie w polskim porządku prawnym wyłącznie stanu zagrożenia upadłością może prowadzić do pewnych wątpliwości natury teoretycznej, na co wspomniani autorzy zwracają uwagę. W sytuacji przeniesienia do ustawy o BFG dwóch rozłącznych pojęć łatwiej byłoby uzasadnić możliwość wszczęcia przymusowej restrukturyzacji w sytuacji wystąpienia przesłanek uznania, że aktywa banku nie wystarczają na zaspokojenie jego zobowiązań oraz że bank nie będzie regulował swoich wymagalnych zobowiązań. Okoliczności takie mogłyby raczej zostać zakwalifikowane jako stan znajdowania się banku na progu upadłości²². Drugim ze wskazanych pojęć będzie stan niewypłacalności, o którym mowa w art. 426 ust. 1 PrUp, do którego nawiązuje pośrednio również art. 158 ust. 1 PrBank.

Warto podkreślić, że o ile niezwykle pomocna w zdefiniowaniu pojęcia niewypłacalności jest treść art. 11 PrUp, o tyle precyzyjne ustalenie sytuacji, w której bank znalazł się na progu upadłości bądź jest zagrożony upadłością wykracza tak naprawdę poza prawniczą dyskrecjonalność. Do ich interpretacji wymagane jest wykorzystywanie dorobku wypracowanego na gruncie nauk ekonomicznych, ograniczając w znaczący sposób element uznaniowości po stronie prawników. Takie stwierdzenie znajduje uzasadnienie w treści art. 101 ust. 3 ustawy o BFG, wskazującej na cztery okoliczności, których zmaterializowanie jest równoznaczne z zaistnieniem w banku stanu zagrożenia upadłością. Wymienia się w tym przepisie następujące sytuacje. Po pierwsze, wystąpienie przesłanki uznania, że bank nie będzie spełniał warunków prowadzenia działalności w stopniu uzasadniającym uchylenie albo cofnięcie

²⁰ To znaczy Komisję Nadzoru Finansowego oraz Bankowy Fundusz Gwarancyjny.

²¹ J. Kerlin, M. Krauze, *Uznanie podmiotu za zagrożony upadłością oraz stwierdzenie braku alternatywnych środków prywatnych lub nadzorczych w praktyce Jednolitej Rady ds. Restrukturyzacji i Uporządkowanej Likwidacji oraz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego*, „Państwo i Prawo” 2023, nr 10, s. 131.

²² Co ciekawe, w treści metodyki BION występuje pojęcie „bycia na progu upadłości”, które to pojawia się chociażby w zasadach szczegółowych dotyczących powiązania oceny BION z działaniami nadzorczymi.

zezwoleń na utworzenie banku²³. Po drugie, istnienie wymogu zaangażowania nadzwyczajnych środków publicznych dla celów kontynuowania działalności banku. Okoliczności te nie budzą jednak poważniejszych wątpliwości interpretacyjnych. Dużo większy problem dotyczy natomiast dwóch pozostałych. Chodzi tu o sytuację, w której aktywa banku nie wystarczają na zaspokojenie jego zobowiązań albo występują przesłanki uznania, że aktywa te nie wystarczają na zaspokojenie jego zobowiązań, jak również nieregulowania przez bank swoich wymagalnych zobowiązań albo wystąpienia przesłanek uznania, że nie będzie ich regulował. Należy wyraźnie podkreślić, że okoliczność zaistnienia w banku braku aktywów niezbędnych do zaspokojenia jego zobowiązań oraz nieregulowania przez bank wymagalnych zobowiązań są jednocześnie przesłankami dla sądu upadłościowego do ogłoszenia upadłości banku²⁴. W tych przypadkach można stwierdzić, że bank jest jednocześnie niewypłacalny oraz zagrożony upadłością. Zasadniczą rolę odgrywają tu wówczas przepisy o charakterze quasi-kolizyjnym, tj. dające pierwszeństwo Bankowemu Funduszowi Gwarancyjnemu w zakresie podjęcia decyzji, czy wobec banku powinna zostać zastosowana procedura przymusowej restrukturyzacji²⁵.

Jednak nadal największy problem interpretacyjny jest związany z sytuacją wystąpienia przesłanek uznania, że aktywa banku nie wystarczają na zaspokojenie jego zobowiązań oraz że bank nie będzie regulował swoich wymagalnych zobowiązań. W ocenie zaistnienia tychże przesłanek kluczowe stają się wyniki badania i oceny nadzorczej, jak również efekty realizacji planu naprawy, zastosowania środków nadzoru, w tym środków wczesnej interwencji, ale także wyniki badania jakości aktywów czy inne informacje uzyskanych w trybie nadzoru²⁶. Wówczas Komisja Nadzoru Finansowego analizuje, czy doszło do naruszenia przez bank wymogów w zakresie funduszy własnych, uwzględniając również nałożony na bank przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny minimalny poziom funduszy własnych i zobowiązań kwalifikowalnych (MREL). Istotne jest także ustalenie braku spełnienia wymogów płynności oraz dźwigni finansowej. W zakresie tych trzech wymogów organ nadzoru bierze pod uwagę nawet istnienie samego zagrożenia naruszenia. Nie mniej ważne staje się tu również ustalenie wysokości straty lub oszacowanie niebezpieczeństwa jej wystąpienia. Strata ta może bowiem w ostateczności naruszyć w istotnym stopniu fundusze własne banku²⁷.

²³ Chodzi tu przede wszystkim o sytuację obniżenia kapitałów banku poniżej wartości określonej w art. 32 ust. 1 oraz ust. 2 PrBank, tj. równowartości w złotych 5 000 000 euro przeliczonej według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski a w przypadku zrzeszonych banków spółdzielczych równowartości w złotych 1 000 000 euro.

²⁴ Zob. art. 11 ust. 1 PrUp, art. 11 ust. 2 PrUp oraz art. 426 ust. 1 PrUp.

²⁵ Zob. art. 158 ust. 3 PrBank.

²⁶ Zob. art. 101 ust. 4 ustawy o BFG.

²⁷ Zob. art. 101 ust. 5 ustawy o BFG.

Jak wynika z treści metodyki badania i oceny nadzorczej banków komercyjnych, zrzeszających oraz spółdzielczych (BION), wystąpienie co najmniej jednej z wyżej opisanych okoliczności wiąże się z nadaniem przez Komisję Nadzoru Finansowego oceny końcowej BION na poziomie „F”. Wówczas, zgodnie z brzmieniem art. 157f PrBank, organ nadzoru informuje o tym niezwłocznie Bankowy Fundusz Gwarancyjny, wskazując na przesłanki takiej oceny. Kluczowe dla niniejszej publikacji staje się jednak sparametryzowanie najbardziej problematycznych okoliczności, o których mowa w art. 101 ust. 3 pkt 2 i 3 ustawy o BFG. Chodzi tu o przeniesienie językowych wyrażań na konkretne i matematycznie mierzalne poziomy współczynników wypłacalności oraz adekwatności płynnościowych.

W przypadku gdy łączny współczynnik kapitałowy banku, po przeprowadzeniu testu warunków skrajnych²⁸, wskaże wartość poniżej sumy TSCR oraz połowy wartości wymogu połączonego bufora²⁹, wówczas może oznaczać to, że Komisja Nadzoru Finansowego nada bankowi ocenę końcową BION między poziomem 3,26 a 4,00, z czego wartość 4,00 sugeruje przeważnie, że bank znajduje się już na progu upadłości. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku adekwatności płynnościowej. Jeśli wskaźnik płynności (dalej jako LCR³⁰), rozumiany jako relacja płynnych aktywów w stosunku do wpływów netto, będzie oscylował poniżej 95%³¹, wówczas może to skutkować nadaniem oceny końcowej BION w podobnym zakresie³².

Ostatecznie nadanie oceny końcowej BION w przedziale od 3,26 do 4,00 przyczyni się do zastosowania wobec banku środków wczesnej interwencji, jak chociażby środka w postaci wdrożenia przez zarząd planu naprawy bądź żądania przez Komisję Nadzoru Finansowego jego wdrożenia, o czym mowa w art. 142 ust. 3 PrBank. Innymi środkami będą np. ustanowienie kuratora, co ma zapewnić efektywność wdrażanego planu naprawy, czy wprowadzenie zarządu komisarycznego. Potwierdzeniem tego stanowiska mogą być wytyczne Europejskiego Urzędu Nadzoru Bankowego dotyczące interpretacji różnych okoliczności, w których instytucja jest uznawana za będącą na progu upadłości lub zagrożoną upadłością³³. Zgodnie z jej treścią nadanie bankowi oceny końcowej BION na poziomie 4,00 powinno inicjować stosowanie wspomnianych

²⁸ Zob. art. 133b PrBank.

²⁹ W przypadku banków spółdzielczych niebędących bankami zrzeszającymi wymóg buforowy nie uwzględnia bufora innej instytucji o znaczeniu systemowym.

³⁰ Ang. *liquidity coverage ratio*.

³¹ W przypadku banków spółdzielczych zrzeszonych będzie to wartość wskaźnika LCR na poziomie 80%, a niezrzeszonych – 100%.

³² Komisja Nadzoru Finansowego, *Metodyka badania i oceny nadzorczej banków komercyjnych, zrzeszających oraz spółdzielczych (Metodyka BION)*, https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Metodyka_BION_2024.pdf (data dostępu: 20.01.2025).

³³ European Banking Authority, *Wytyczne dotyczące bycia na progu upadłości lub zagrożenia upadłością*, <https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1156219/3ca18195-3347-4288-83c3->

wcześniej środków wczesnej interwencji. Dopiero wówczas, kiedy ich wdrożenie nie przyczyni się do poprawy parametrów kapitałowych w banku, Bankowy Fundusz Gwarancyjny może zdecydować się na odbudowanie bazy kapitałowej poprzez zastosowanie instrumentu przymusowej restrukturyzacji, jakim jest umorzenie lub konwersja instrumentów kapitałowych z uwzględnieniem odwrotnej kolejności, o której mowa w art. 440 ust. 2 PrUp. Oznacza to, że kapitał CET1 jako pierwszy będzie pochłaniał powstałe w banku straty.

W literaturze przedmiotu można spotkać się z poglądem na temat obowiązującego w praktyce maksymalnego, sześciomiesięcznego okresu, przez który organ nadzoru co do zasady oczekuje na uzupełnienie przez bank kapitału do poziomu powyżej progu inicjującego konieczność wdrożenia środków wczesnej interwencji. Jeśli zatem po zwołaniu nadzwyczajnego walnego zgromadzenia, o którym mowa w art. 142 ust. 3 pkt 4 PrBank, bank nie uzupełni w ciągu wspomnianych 6 miesięcy kapitałów, będzie to równoważne nadaniu oceny BION na poziomie F, czyli uznaniu, że bank znajduje się w stanie zagrożenia upadłością, a tym samym zaistnieniu jednej z okoliczności z art. 101 ust. 3 ustawy o BFG³⁴.

Inną, równie ważną kwestią, podobnie jak adekwatność kapitałowa, jest ocena płynności banku. Jak wynika z treści art. 414 rozporządzenia CRR, w przypadku niespełnienia wymogów płynnościowych (art. 412 oraz 413 rozporządzenia CRR) bank niezwłocznie powiadamia o tym Komisję Nadzoru Finansowego i bez zbędnej zwłoki przedstawia plan szybkiego przywrócenia zgodności z wymogami, tj. LCR + dodatkowy wymóg w zakresie płynności, o którym mowa w art. 138 ust. 2 pkt 1 PrBank. Naruszenie to skutkuje także możliwością zastosowania przez Komisję Nadzoru Finansowego innych środków wczesnej interwencji, między innymi tych wspomnianych wyżej³⁵. Jeśli plan przywrócenia płynności nie jest skutecznie regulowany, można wówczas uznać, że spełniona zostaje przesłanka uznania, iż bank nie będzie regulował swoich wymagalnych zobowiązań.

Niewypłacalność banku

Stan niewypłacalności w banku może zajść w przypadku wystąpienia trzech odmiennych okoliczności. Po pierwsze, jak wynika z art. 11 ust. 1 PrUp, bank będzie uznany za niewypłacalny, jeśli utracił zdolność do wykonywania

c7062de4acd0/EBA-GL-2015-07_PL_GL%20on%20failing%20or%20likely%20to%20fail.pdf (data dostępu: 20.01.2025).

³⁴ P. Jaworski, A. Kowalski, K. Liberadzki, M. Liberadzki, *Obligacje typu CoCo i bail-in jako instrumenty rekapitalizacji banków i zwiększenia stabilności finansowej*, seria: Materiały i Studia NBP, nr 335, Warszawa 2019, s. 72.

³⁵ Zob. art. 142 ust. 1 pkt 3 PrBank.

swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych. Po drugie, gdy jego zobowiązania pieniężne przekraczają wartość jego majątku, a stan ten utrzymuje się przez okres przekraczający 24 miesiące, na co wskazuje art. 11 ust. 2 PrUp. Ponadto w stosunku do banku ustawodawca przewidział również dodatkową przesłankę niewypłacalności, zgodnie z którą bank jest niewypłacalny również wówczas, gdy według bilansu sporządzonego na koniec okresu sprawozdawczego aktywa banku nie wystarczają na zaspokojenie jego zobowiązań. Z uwagi na fakt, iż przesłanka ta jest zakresowo szersza od tej opisanej w art. 11 ust. 2 PrUp, każdorazowo zmaterializuje się ona wcześniej.

Warto także podkreślić, że do kategorii zobowiązań banku, uwzględnianych w trakcie ustalenia zaistnienia stanu jego niewypłacalności, nie wlicza się wyemitowanych instrumentów kapitałowych i zaciągniętych pożyczek podporządkowanych w celu ich zaliczenia jako kapitał AT1 albo kapitał T2. Analizowana zmiana jest niezbędnym elementem celem pełnego wykorzystania tychże instrumentów. Dotyczy to m.in. etapu, jakim jest postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości. Instrumenty zaliczane do kapitału AT1 oraz T2 w rozumieniu standardów rachunkowości stanowią zobowiązania banku. Mamy zatem do czynienia z dualizmem na gruncie jednego porządku prawnego, który to dualizm kształtują z jednej strony przepisy rozporządzenia CRR, z drugiej zaś standardy rachunkowości. W pierwszym przypadku instrumenty te będą zakatalogowane jako kapitały własne banku, w drugim natomiast jako zobowiązania będące kapitałami obcymi. Odmienności takie będą miały bezpośrednie przełożenie na wykazaną wartość kapitału własnego w bilansie banku w relacji do spełniania norm adekwatności kapitałowej przez bank³⁶.

Dokonując zestawienia analizowanego wcześniej pojęcia zagrożenia upadłością ze stanem niewypłacalności, o którym mowa w art. 11 ust. 1–2 oraz 426 ust. 1 PrUp, pojawia się zasadnicza wątpliwość. Jak należy bowiem interpretować normę z art. 158 ust. 1 oraz 2 PrBank? Istnieje przecież w literaturze przedmiotu spór w zakresie tego, czy art. 158 ust. 1 oraz 2 PrBank kreuje odrębne od art. 11 PrUp przesłanki ogłoszenia upadłości banku oraz wyłącza ich zastosowanie na zasadzie *lex specialis derogat legi generali*. Do takich wniosków najczęściej prowadzi brzmienie art. 426 ust. 1 PrUp, zgodnie z którym „bank jest niewypłacalny również wówczas, gdy według bilansu sporządzonego na koniec okresu sprawozdawczego aktywa banku nie wystarczają na zaspokojenie jego zobowiązań”, co jest powtórzeniem hipotezy z art. 158 ust. 1 PrBank. Zaistnienie identycznej okoliczności obliguje jednak, na gruncie wspomnianego art. 158 ust. 1 PrBank, Komisję Nadzoru Finansowego do zawieszenia działalności banku oraz alternatywnie podjęcie

³⁶ R. Chybiński, [w:] A. Mikos-Sitek, P. Zapadka (red.), *Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 2022, komentarz do art. 158.

decyzji o przejęciu banku przez inny bank przejmujący albo wystąpienie do właściwego sądu z wnioskiem o ogłoszenie upadłości. Jak słusznie zauważa Karol Tatara, art. 158 ust. 1 i 2 PrBank nie odwołuje się do pojęcia niewypłacalności. Przepis ten kreuje jedynie normę o charakterze administracyjnym skierowaną do Komisji Nadzoru Finansowego³⁷. O zaistnieniu stanu niewypłacalności, a tym samym o ogłoszeniu upadłości banku, ostatecznie zadecyduje sąd, opierając się na definicji zawartej w art. 11 PrUp oraz art. 426 ust. 1 PrUp. Sformułowanie „bank jest niewypłacalny również wówczas”, użyte w art. 426 ust. 1, potwierdza to stanowisko, ponieważ sugeruje stworzenie dodatkowej przesłanki dla sądu, której materializacja determinuje zaistnienie stanu niewypłacalności bazowo zdefiniowanej w art. 11 PrUp.

W przypadku art. 158 ust. 2 PrBank ustawodawca zawęża zakres krytycznego stanu płynnościowego do środków objętych ochroną gwarancyjną. Jednak materializacja tejże okoliczności tworzy jedynie możliwość po stronie organu nadzoru m.in. do wystąpienia do właściwego sądu z wnioskiem o ogłoszenie upadłości. Z kolei zaistnienie w banku stanu niewypłacalności z uwagi na utratę płynności sąd będzie oceniał przez pryzmat art. 11 ust. 1 PrUp, a nie art. 158 ust. 2 PrBank. Wynika to z faktu, że bank nieregulujący z powodów bezpośrednio związanych ze swoją sytuacją finansową zobowiązań w zakresie wypłaty środków objętych ochroną gwarancyjną nie jest niewypłacalny. Tym samym nie można ogłosić upadłości w stosunku do takiego banku³⁸.

Dokonując w tym miejscu zestawienia dotychczas pojęć dotyczących banku, tj. zagrożenie upadłością oraz niewypłacalność, nasuwa się istotne spostrzeżenie, które zostało już wcześniej zasygnalizowane. Nie ma wątpliwości, że – uwzględniając aktualne brzmienie przepisów – stan zagrożenia upadłością jest sytuacją zakresowo szerszą niż zaistnienie niewypłacalności. Są zatem okoliczności, kiedy w sensie faktycznym pojęcia te mogą być ze sobą tożsame, czego przykładem może być sytuacja, w której aktywa banku nie wystarczają na zaspokojenie jego zobowiązań³⁹. Oczywiście takie rozwiązania legislacyjne potrafią wzbudzić pewne wątpliwości z uwagi na częściową kolizję z ogólnymi regułami wykładni, tj. chociażby z zakazem wykładni synonimicznej. Należy jednak zauważyć, że normy prawne definiujące stan niewypłacalności oraz te odnoszące się do stanu zagrożenia upadłością mają odmienny charakter i kierowane są do innych podmiotów. Co do zasady sąd ogłasza upadłość w stosunku do dłużnika, który stał się niewypłacalny. Kwestia zbadania wypłacalności lub jego braku pozostaje zatem w gestii sądu.

³⁷ K. Tatara, [w:] J. Dybiński (red.), op. cit., komentarz do art. 158.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Okoliczność ta jest zarówno zdarzeniem pozwalającym uznać bank za zagrożony upadłością, co determinuje treść art. 101 ust. 3 pkt 2 ustawy o BFG, jak również wskazana w art. 426 ust. 1 PrUp jako stan niewypłacalności.

Z kolei w przypadku zagrożenia upadłością norma ta skierowana jest do Komisji Nadzoru Finansowego oraz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. Jak wynika z art. 101 ust. 7 ustawy o BFG, sama materializacja sytuacji zagrożenia banku upadłością, tj. wydanie przez Komisję Nadzoru Finansowego oceny nadzorczej BION na poziomie F nie jest okolicznością obligującą Bankowy Fundusz Gwarancyjny do wydania decyzji o wszczęciu wobec banku przymusowej restrukturyzacji. Na ograniczenie tym spoczywa wówczas obowiązek zbadania, czy zwykła procedura upadłościowa nie wpłynie niekorzystnie na funkcjonowanie rynku finansowego oraz na poziom zaufania do rynku, kwestie związane z infrastrukturą rynku, na inne instytucje czy na gospodarkę realną. Wymogi te zostały określone szczegółowo w art. 24 rozporządzenia 2016/1075⁴⁰. Oznacza to, że w pierwszej kolejności badane są możliwości bezpiecznego likwidowania banku w ramach standardowego postępowania upadłościowego, o czym stanowi pkt 45 preambuły do dyrektywy BRRD⁴¹. Jak z kolei wskazuje treść pkt. 46 preambuły do dyrektywy BRRD, zanim zostaną zastosowane instrumenty przymusowej restrukturyzacji⁴², należy zawsze rozważyć likwidację banku będącego na progu upadłości w ramach standardowego postępowania upadłościowego.

Uwagi końcowe

Kończąc dotychczasowe rozważania, warto podkreślić, że z uwagi na brzmienie pkt. 41 preambuły do dyrektywy BRRD przepisy regulujące przymusową restrukturyzację powinny przewidywać uruchomienie całej procedury w odpowiednim terminie. Oznacza to sytuację, w której księgi rachunkowe instytucji finansowej nie wykażą jeszcze niewypłacalności, a fundusze

⁴⁰ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2016/1075 z dnia 23 marca 2016 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/59/UE w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych określających treść planów naprawy, planów restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji oraz grupowych planów restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji, minimalne kryteria, które właściwy organ ma poddać ocenie w odniesieniu do planów naprawy i grupowych planów naprawy, warunki udzielenia wsparcia finansowego w ramach grupy, wymagania wobec niezależnych rzeczoznawców, umowne uznanie uprawnień do umorzenia i konwersji, procedury i treść wymogów dotyczących powiadomienia i obwieszczenia o zawieszeniu oraz sposób funkcjonowania kolegiów ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji (Dz. Urz. UE L z 2016 r., Nr 184, s. 1).

⁴¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/59/UE z dnia 15 maja 2014 r. ustanawiająca ramy na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji w odniesieniu do instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych oraz zmieniająca dyrektywę Rady 82/891/EWG i dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/24/WE, 2002/47/WE, 2004/25/WE, 2005/56/WE, 2007/36/WE, 2011/35/UE, 2012/30/UE i 2013/36/EU oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1093/2010 i (UE) nr 648/2012 (Dz. Urz. UE L z 2014 r., Nr 173, s. 190 z późn. zm.), dalej jako dyrektywa BRRD.

⁴² Zob. P. Szczęśniak, *Środki przymusowej restrukturyzacji banku*, Warszawa 2018, passim.

własne nie ulegną wyczerpaniu. Procedurę przymusowej restrukturyzacji należy zatem uruchomić wtedy, gdy właściwy organ (Komisja Nadzoru Finansowego), po konsultacjach z organem ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji (Bankowy Fundusz Gwarancyjny), stwierdzi, że bank jest na progu upadłości lub jest zagrożony upadłością, a wykorzystanie alternatywnych środków określonych w dyrektywie BRRD zapobiegłyby w rozsądnym czasie takiej upadłości. Ta dyrektywa postępowania wskazuje na zasadnicze zadanie przymusowej restrukturyzacji. Całość procedury ma przypominać bezpieczną rozbiórkę budynku, który jest zagrożony zawaleniem. W sytuacji dopuszczenia do jego niekontrolowanego zburzenia należy bowiem liczyć się określonymi stratami dla całej lokalnej społeczności. Oczywiście im większy i ważniejszy budynek, tym bardziej zwiększa się zasięg potencjalnych szkód⁴³. Oznacza to, że skuteczność całej procedury jest uzależniona od podjęcia działania we właściwym momencie⁴⁴. Jeśli zatem można przywrócić płynność bądź wypłacalność banku z wykorzystaniem środków wczesnej interwencji, nie ma konieczności użycia instrumentów przymusowej restrukturyzacji. Jednak w przypadku istnienia przesłanek świadczących o bezskuteczności realizacji planu naprawy czy innych środków wczesnej interwencji, organ nadzoru powinien monitorować określone współczynniki i postawić diagnozę, czy dany bank nie jest przypadkiem zagrożony upadłością, zgodnie z zasadami określonymi w art. 101 ustawy o BFG. Pojęcie zagrożenia upadłością jest zatem normą kierowaną wyłącznie do Bankowego Funduszu Gwarancyjnego oraz Komisji Nadzoru Finansowego i nie wiąże w żaden sposób sądu upadłościowego.

Z kolei pojęcie niewypłacalności pozostaje w domenie prawa upadłościowego i to właśnie zgodnie z przesłankami z art. 11 oraz 426 PrUp powinien postępować sąd upadłościowy, ustalając, czy bank stał się niewypłacalny. Należy przypomnieć, że w określonych sytuacjach w sensie faktycznym niewypłacalność i zagrożenie upadłością będą mogły materializować się w tym samym czasie. Będziemy mieli zatem do czynienia z bankiem niewypłacalnym, który jest zagrożony upadłością, jednak dopóki sytuacja ekonomiczna banku nie zostanie zbadana przez sąd na skutek złożenia wniosku przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny lub Komisję Nadzoru Finansowego, dopóty w sensie prawnym nie będzie można stwierdzić, że dany bank jest niewypłacalny. To z kolei co do zasady będzie oznaczało ogłoszenie jego upadłości.

⁴³ Doskonale analogię tę zaprezentował A.R. Stopczyński, *Banki na progu upadłości – refleksje nad postępowaniem*, „Bank i Kredyt” 2020, nr 51(5), s. 518.

⁴⁴ Interesującą analizę dotyczącą zakresu ochrony depozytów, a tym samym możliwości zwiększenia skuteczności przymusowej restrukturyzacji, przeprowadziła E. Kowalewska, *On the need to guarantee deposits of local government units – a discussion against the resolution of Podarpacki Bank Spółdzielczy in Sanok*, „Studia Prawnicze KUL” 2024, nr 4(100), passim.

Warto również podkreślić, że z uwagi na poddanie banków permanentnemu nadzorowi⁴⁵ ze strony Komisji Nadzoru Finansowego brzmienie art. 158 PrBank zdaje się odbiegać od aktualnych standardów i jest regulacją zwyczajnie przestarzałą. Nie ma potrzeby, chociażby z uwagi na znaczenie praktyczne art. 157f PrBank, ustanawiającego obowiązek informowania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego o stwierdzeniu w banku przez organ nadzoru stanu zagrożenia upadłością, utrzymywania rozwiązania opisanego w art. 158 PrBank. Nierzadko będą bowiem zdarzały się sytuacje, w których za sprawą zobowiązań pozabilansowych sprawozdanie finansowe nie przedstawi w sposób wiarygodny aktualnej sytuacji finansowej banku. Tym samym przepis ten staje się niemalże bezużyteczny. Efekty oceny nadzorczej stają się w zupełności wystarczające do tego, aby Bankowy Fundusz Gwarancyjny w porozumieniu z Komisją Nadzoru Finansowego podjął decyzję w zakresie dalszego postępowania z bankiem.

Wykaz literatury

- Dybiński J. (red.), *Prawo rynku finansowego. Prawo bankowe. Komentarz*, seria: Komentarze Prawa Prywatnego, t. 10A, C.H. Beck, Warszawa 2023.
- European Banking Authority, *Wytyczne dotyczące bycia na progu upadłości lub zagrożenia upadłością*, https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1156219/3ca18195-3347-4288-83c3-c7062de4acd0/EBA-GL-2015-07_PL_GL%20on%20failing%20or%20likely%20to%20fail.pdf.
- Holda-Wydrzyńska A., *Sprawność kontroli przedsiębiorcy – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Studia Prawnoustrojowe” 2024, nr 64.
- Jaworski P., Kowalski A., Liberadzki K., Liberadzki M., *Obligacje typu CoCo i bail-in jako instrumenty rekapitalizacji banków i zwiększenia stabilności finansowej*, seria: Materiały i Studia NBP, nr 335, Wyd. NBP, Warszawa 2019.
- Kerlin J., Krauze M., *Uznanie podmiotu za zagrożony upadłością oraz stwierdzenie braku alternatywnych środków prywatnych lub nadzorczych w praktyce Jednolitej Rady ds. Restrukturyzacji i Uporządkowanej Likwidacji oraz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego*, „Państwo i Prawo” 2023, nr 10.
- Komierzyńska-Orlińska E., *Regulacyjna funkcja Narodowego Banku Polskiego. Zagadnienia podstawowe*, „Studia Prawnoustrojowe” 2024, nr 63.
- Komisja Nadzoru Finansowego, *Instrukcja wyznaczania dodatkowego wymogu kapitałowego na walutowe kredyty hipoteczne dla gospodarstw domowych (P2R)*, https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Instrukcja_wyznaczania_P2R_z_tytulu_portfela_RRE_FX_89931.pdf.
- Komisja Nadzoru Finansowego, *Metodyka badania i oceny nadzorczej banków komercyjnych, zrzeszających oraz spółdzielczych (Metodyka BION)*, https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Metodyka_BION_2024.pdf.

⁴⁵ Por. A. Holda-Wydrzyńska, *Sprawność kontroli przedsiębiorcy – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Studia Prawnoustrojowe” 2024, nr 64, passim.

- Kowalewska E., *On the need to guarantee deposits of local government units – a discussion against the resolution of Podarpacki Bank Spółdzielczy in Sanok*, „Studia Prawnicze KUL” 2024, nr 4(100).
- Mikos-Sitek A., Zapadka P. (red.), *Prawo bankowe. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2022.
- PKO Bank Polski, *Jednostkowe sprawozdanie finansowe PKO Banku Polskiego S.A. za rok zakończony 31 grudnia 2023 roku*, https://www.pkobp.pl/media_files/ac3e240d-6102-48b1-819c-ea091bf5b1fc.pdf.
- Roubini N., Mihm S., *Ekonomia kryzysu*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Stopczyński A.R., *Banki na progu upadłości – refleksje nad postępowaniem*, „Bank i Kredyt” 2020, nr 51(5).
- Szcześniak P., *Środki przymusowej restrukturyzacji banku*, C.H. Beck, Warszawa 2018.

Summary

Bank insolvent and likely to fail – the comparison of the concepts

Keywords: banking law, likely to fail, commercial bank, resolution, bail-in, bank insolvency.

The aim of this article is an attempt to determine the meaning of the terms used concerning banks in insolvency procedure and resolution proceedings. The compulsory restructuring procedure is an alternative to the institution of bank bankruptcy. This means that the concepts of insolvency and the likelihood of failure will often occur at a similar time. Precise determination of the meaning will therefore help solve interpretation problems that may often reduce the effectiveness of the procedures, especially from the perspective of possible complaints about the activities of the Bank Guarantee Fund and the Polish Financial Supervision Authority.